

NOTAT NR. 2/2019 • MANIFEST TANKESMIE

GRØNN INDUSTRI- UTVIKLING 2025

PÅ VEI MOT EN HANDLEKRAFTIG KLIMA- OG INDUSTRIPOLITIKK

OM NOTATET

Notater er skrevet av Roman Linneberg Eliassen og Magnus Engen Marsdal.

Kolstadgata 1, 0652 Oslo • tankesmie@manifest.no • www.manifesttankesmie.no

MANIFEST
– Venstresidens tankesmie

INNHALDSFORTEGNELSE

INNLEDNING: EN NY KLIMA- OG INDUSTRIPOLITIKK.....	2
1. PRINSIPPER FOR POLITIKKEN.....	3
2. DEN INTERNASJONALE SITUASJONEN.....	5
3. DEN NORSKE SITUASJONEN.....	7
5. FRAM MOT 2021.....	9
NOTER OG REFERANSER.....	10

INNLEDNING: EN NY KLIMA- OG INDUSTRIPOLITIKK

DE RØDGRØNNE PARTIENE bør samle seg om en ny og handlekraftig industripolitikk for «det grønne skiftet». En offensiv for grønn industrireiseing kan forene miljøbevegelsen og fagbevegelsen om en framtidsrettet strategi for velstandsutvikling innenfor klodens økologiske tålegrenser. Målet for 2030 kan være utslippskutt i Norge på minst 50 prosent og 100.000 nye arbeidsplasser – som et viktig skritt på vei mot nullutslippssamfunnet.

Dette er utgangspunktet for Manifest Tankesmies treårige prosjekt Grønn industrireiseing 2025, som vil involvere representanter for miljøbevegelse, fagbevegelse og rødgrønne partier i en dugnad for felles politikkutvikling. Prosjektet tar ikke for seg alle sider ved klima- og industripolitikken, men to sentrale spørsmål:

- **INVESTERINGER:** Hvordan kan vi bidra til å drive fram de storstilte investeringene i grønn energiproduksjon, transport og industriproduksjon – i Norge og globalt – som er nødvendige for å få ned klimagassutslippene, men som ikke skjer i stor nok skala under den rådende klima- og industripolitikken?
- **SYSSELSETTING:** Hvordan sikre bærekraftig norsk sysselsetting, grønn verdiskaping og eksportinntekter som kan erstatte et framtidig bortfall av petroleumsrelaterte virksomheter?

Manifest Tankesmie mener disse to avgjørende utfordringene må sees i sammenheng. Den norske staten kan bruke noen av sine gedigne finansielle muskler til å drive fram nødvendige klimainvesteringer globalt, *på en måte som samtidig* bidrar til bærekraftig, grønn industriutvikling nasjonalt. Dette nye paradigmet i klima- og industripolitikken innebærer et farvel til *den økonomisk passiviserte stat*.

1. PRINSIPPER FOR POLITIKKEN

PROSJEKTET GRØNN industriutvikling 2025 bygger på disse prinsippene:

i) **NORGE HAR GLOBALE FORPLIKTELSER:** Som rik oljenasjon har Norge et særskilt ansvar for å bidra aktivt, både innenfor og utenfor norsk territorium, til å motvirke de økologiske, økonomiske og sosiale skadevirkningene av global oppvarming.

ii) **BÆREKRAFT OG INDUSTRIUTVIKLING:** Skal den nødvendige omstillingen vekk fra petroleumsindustriene, som i dag er Norges viktigste økonomiske næringer, bli politisk mulig og økonomisk vellykket, kreves en aktiv politikk for verdiskaping og sysselsetting innen grønnere industrinæringer. Målene for den økonomiske politikken per i dag er økonomisk vekst, høy sysselsetting og lav (og stabil) inflasjon. I tiden framover bør livskvalitet, bærekraft (jamfør FNs bærekraftsmål) og full sysselsetting være de sentrale målene, med gjenreising av fastlandsindustrien som en avgjørende satsing.

Gitt Norges levestandard og kostnadsnivå kan ikke en slik strategi baseres på lavtlønnet arbeid og sosial dumping. Norske virksomheter må ta en ledende rolle i avanserte, kunnskapsintensive nisjer, høyt i den industrielle verdikjeden. Nye næringer reises på skuldrene av den kompetansen vi har fra før. Omstilling krever betydelige investeringer i industriell innovasjon og en politikk for å sikre at eierskap, hovedkontorer og forskning og utvikling lokaliseres i Norge.

iii) **STATEN MÅ GÅ FORAN:** Det haster å få klimapolitikken inn på rett spor (jf. halvannengradsrapporten fra FNs klimapanel). Den rådende politikken mot global oppvarming, basert på markedsløsninger med kvotehandel og en passiv næringspolitikk, har spilt fallitt. Klimakrisa gjør det nødvendig å vekke statens handlekraft på det økonomiske feltet. Som en langsiktig aktør med demokratisk mandat, må staten gå foran og sikre nødvendige investeringer i, og nye markeder for, grønn industri og teknologi. Staten kan, blant annet, ta nødvendig langsiktig økonomisk risiko som private eiere drevet av kortsiktige lønnsomhetshensyn nå kvier seg for.

iv) **OLJEFORMUEN OG HENSYNET TIL FRAMTIDAS GENERASJONER:** Forvaltningen av oljeformuen følger et prinsipp om hensyn til fremtidige generasjoner. Om dette skal tas på alvor, bør oljeformuen i større grad investeres mer målrettet i nødvendige klima- og produksjonsløsninger som får ned de globale klimagassutslippene og styrker norsk verdiskaping.

Ulikt en person, som går av med pensjon, bør ikke en nasjon, som aldri går av med pensjon, spare til framtida gjennom hamstring, slik vi nå hamstrer i Oljefondet. Oljefondets sparing i verdipapirer utenlands sikrer bare en ganske begrenset del av den økonomiske velstanden for framtidige generasjoner i Norge. Vår velstand vil først og fremst være avhengig av nasjonens egen evne til høyproduktiv verdiskaping, innovasjon og sysselsetting.

v) ØKONOMISKE VIRKEMIDLER MÅ GJØRES GRØNNE: En grønn industri-reising krever storstilt finansiering av nye løsninger, parallelt med en vridning bort fra aktiviteter som skader klima og miljø. Her må vi ta i bruk alle de økonomiske virkemidler vi har tilgjengelig. Nye finansieringsinstitusjoner må opprettes og de gamle må oppskaleres. Penge- og finansvesenet må reformeres slik at pengene kanaliseres dit samfunnet trenger dem. Skatte- og avgiftspolitikken må sørge for en vridning bort fra forurensende produksjon og forbruk.

vi) OMSTILLINGEN MÅ VÆRE RETTFERDIG: En progressiv klimapolitikk må finne løsninger som styrker demokratiet, den folkelige deltakelsen og arbeidsfolks stilling innen økonomien og samfunnslivet. Aktiv industripolitikk er en forutsetning for rettferdig omstilling fordi den høyproduktive industrien danner en viktig del av det økonomiske grunnlaget for fagbevegelsens kampkraft i Norge, finansieringen av velferdsstaten og for arbeidsplasser i flere ledd i verdikjeden.

2. DEN INTERNASJONALE SITUASJONEN

SIDEN BRUNDTLAND-KOMMISJONEN lanserte «bærekraftig utvikling» i 1987, har klimagassutslippene stort sett bare økt. Et unntak er prosessindustrien i Norge, der grønn omstilling har redusert utslippene med nær 40 prosent siden 1990, samtidig som produksjonen er økt med 37 prosent.² Det store bildet er likevel at den rådende strategien for internasjonal klimapolitikk, med politiske toppmøter og kvotemarkeder for CO₂, har vist seg utilstrekkelig for å oppnå de utslippskutt og investeringer som kreves for «det grønne skiftet».

Hindringene i veien for handlekraft i klimapolitikken er vel så mye av ideologisk som av økonomisk art. Ideen om at menneskehetens kanskje største omstilling kan gjennomføres ved hjelp av økonomisk passiviserte stater, henvist til en tilbaketrukket rolle som tilrettelegger for «markedet», hører til et markedsliberalistisk verdensbilde som i realiteten gikk ut på dato under de internasjonale finanskrisene som fulgte krakket i 2008.

Den økonomisk passiviserte stat er på vei ut av politikken, på samme måte som den ble avleggs under den store depresjonen (1929-33). Mange land, særlig «de fremvoksende økonomiene», har tatt lærdom av dette allerede, og har en aktiv stat som en sentral del av sin utviklingsstrategi. Den kinesiske kapitalismens globale offensiv, der «investeringsstaten» spiller en svært aktiv rolle, tvinger uansett politiske ledere over hele verden, enten de liker det eller ikke, til å reaktivere nasjonalstatene i nærings- og industripolitikken. En blandingsøkonomisk pragmatisme vil ta over for snevre særinteressers markedsliberalisme.

I USA har Donald Trump angrepet ideen om den økonomisk passiviserte stat i retorikken (om enn ikke så mye i politikken). «Sterke» ledere som Vladimir Putin, Recep Erdogan og Viktor Orbán bygger sin illiberale stat på reaksjonær retorikk mot alt utenlandsk, ispedd korrekt kritikk av den globale økonomiske liberalismens ødeleggende virkninger for samfunn og suverenitet, slik også UKIP rørte sammen demokratisk suverenitet med fremmedfiendtlighet under Brexit-kampanjen. Når rødgrønne krefter ikke går i spissen for å gjenvinne statens økonomiske handlekraft, overlates initiativet til nasjonalsjåvinistiske aktører på ytre høyre fløy.

Den høyreorienterte, nasjonalsjåvinistiske reaksjonen på den globale liberalismens fallitt blir heldigvis utfordret fra venstre. Labour i Storbritannia tok i 2016 til orde for en statlig investeringsbank som skal mobilisere 500 milliarder pund til investering i infrastruktur og industriutvikling,³ samtidig som de fremmet mål om full sysselsetting, økt trygghet for ansatte og et offentlig helsevesen uten kommersielle velferdsprofitører.⁴ Den nye kursen bidro til at Labour fikk sin største valgframgang siden utgangen av andre verdenskrig ved parlamentsvalget i 2017. Nå jobber Labour med å utvikle denne strategien i retning en «Green New Deal».

Green New Deal har i flere år vært en merkelapp for deler av venstresiden i Storbritannia og USA på den store omstillingen vi står overfor. I februar 2019 fikk prosjektet tydelige konturer med resolusjonen som representanter for Demokratene la fram for Kongressen.⁵ Forslaget skisserer en tiårig dugnad med massive statlige investeringer i infrastruktur, lyntog og andre transportsystemer, oppgradering av bygningsmasse og energiforsyning, grønn industriutvikling, forskning og utvikling av fornybar energi-teknologi og utenlandske prosjekter som skal gjøre USA til «den internasjonale lederen innen klimatiltak».

Økologisk bærekraft og null klimagassutslipp innen 2050 er målene for prosjektet, hvis sosiale profil er inspirert av Roosevelt-regjeringens ambisjoner fra New Deal i 1930- og 1940-årene. Statens grønne investeringer, og politikken som støtter opp om dem, skal innrettes slik at de motvirker utflagging av industri, frambringer godt betalte og fagorganiserte jobber, sikrer at folk flest, og særlig de fattige, får sin rettmessige andel av verdiskapingen og understøtter et velferdssamfunn hvor alle har rett til økonomisk trygghet i form av blant annet sykelønn, betalt ferie og en levelig alderspensjon, samt tilgang til rent vann, sunn mat og frisk luft.

«Green New Deal» er veien å gå, for de enkelte nasjoner, og gjennom internasjonalt samarbeid. Norges økonomiske særstilling gjør det mulig for oss å være tidlig ute i den globale omstillingen, ved å bygge på vår høyproduktive kompetanse og fornybare ressurser nasjonalt – samt bruke våre finansielle muskler for å fremme omstillingen globalt. Vår historiske erfaring med nasjonal industriutvikling og «den norske modellen», samt vår økonomisk gunstige situasjon, tilsier at vi bør ta rollen som foregangsland i det grønne skiftet.

3. DEN NORSKE SITUASJONEN

I NORGE FINNES foreløpig ikke noe grønt industripolitisk prosjekt av denne typen. Konsensus innen det fagøkonomiske styringsverket er at staten bør ha en tilbaketrukket rolle i det økonomiske liv; konkurransen i det effektive markedet vil sørge for at den private kapitalen settes inn der den gjør best nytte for seg. Staten kan gripe inn for å rette opp åpenbar «markedssvikt», men utover det vil velmente inngrep fra demokratiet bare skape flere problemer enn de løser. Staten skal ikke være et alternativ til markedsmekanismen, men legge til rette for og virke gjennom den, for eksempel ved å sette en pris på klimagassutslipp (som med EUs CO₂-kvoter). Så lenge prisen er rett, vil markedet sørge for effektive løsninger, er tankegangen.

Den private kapitalen går imidlertid ikke dit samfunnet trenger den mest, og pengevesenet og pengepolitikken er rigget for *business as usual*. Penger skapes når banker utsteder lån, basert på bankenes risiko- og lønnsomhetsvurderinger. Bankene bestemmer dermed hva nye penger brukes på. Over 60 prosent går til eiendom, og under 2 prosent går til industri.⁶ Resultatet er skyhøy husholdningsskjuld og skyhøye boligpriser, på bekostning av investeringer i fremtidens grønne løsninger. Selve rasjonale for at bankene får skape penger, er at de nye pengene skal brukes på produktive investeringer i realøkonomien – og det gjør de i altfor liten grad i dag. Vi mangler politikk for et grønt pengevesen som kan utføre sitt samfunnsoppdrag.

Sentralbanken er en av de viktigste samfunnsinstitusjonene vi har, som har som oppgave å hjelpe oss med de viktigste økonomiske utfordringene i samfunnet. Fremover vil bærekraft og det grønne skiftet være den primære oppgave. Dette hensynet nevnes ikke en eneste gang i utredningen om ny sentralbanklov.⁷ I stedet har vi en sentralbanksjef som i sin årstale advarer mot å avvikle petroleumsnæringen. Pengepolitikken må nå instrueres til å bidra i det grønne skiftet.

Til bildet av den økonomisk tilbaketrukne stat hører at det fagøkonomiske styringsverket har tømret fast en konsensus om å forvalte oljeformuen i Statens pensjonsfond utland (SPU, heretter Oljefondet) «rent finansielt». Det betyr at ressursene *ikke* skal settes aktivt inn på å nå samfunns mål av den typen som formuleres i forslaget om en Green New Deal. Dette politiske veivalget, som ikke er en politisk nøytral strategi, blir bare i begrenset grad balansert av andre hensyn, i hovedsak ved at Oljefondet *unnlater* visse investeringer som ansees å være særlig skadelige. Midlene som er dirigert i retning «miljørelaterte investeringer» (57 milliarder kroner ved utgangen av 2018)⁸ er forsvinnende små i forhold til fondets samlede verdi, som ligger rundt 9000 milliarder kroner per mars 2019.

Tross styringsverkets konsensus, ser vi tydelige vårtegn i retning en «grønn ny giv» også i Norge. I *Dagens Næringsliv* (28.03.19) står to «mektige» industrilitsvalgte fram med et krav om en mer aktiv industripolitikk. Atle Tranøy i Kværner ASA og Bjørn Asle Teige i Equinor har derfor gått sammen inn i «Industriaksjonen», som jobber fram mot valget i 2021, forteller DN:

«Både Tranøy og Teige vil nå jobbe for at staten spiller en mer aktiv rolle i industriutvikling.

– Hvorfor ikke bruke vår store kapitalbase som et strategisk instrument for å skape en overgang til fornybarsamfunnet?»

De tillitsvalgte snakker om Oljefondet. Tanken om å bruke statens oljeformue aktivt til å fremme grønn industriutvikling, lanseres også fra helt andre hold. Tidligere NHO-topp og Høyre-politiker Terje Osmundsen tar til orde for «et fond øremerket realinvesteringer i ren energi og ren transport»,⁹ med visjoner om å bidra til nødvendige klimainvesteringer over hele verden:

- offshore vindparker i Europa, Japan og langs USAs østkyst i samarbeid med Equinor,
- store vannkraftverk i Tyrkia, Asia og Afrika i partnerskap med Statkraft-gruppen,
- store solkraftverk i Afrika, Asia og Midtøsten sammen med Scatec Solar og andre virksomheter på området,
- elektrifisering av ferje- og småbåtdrift kan bli et nytt vekstmarked for den maritime industrien.

Osmundsen ser for seg at dette grønne, norske industrifondet ikke skal operere etter rent finansielle prinsipper, men være «industrielt forankret». Det kan bidra til 100.000 arbeidsplasser i Norge i løpet av 10 år.

5. FRAM MOT 2021

NORGES AKILLESHÆL ER samtidig vår styrke. Vår høyproduktive industrikompetanse i petroleumsnæringen og den tilknyttede leverandørindustrien har gitt oss den velstanden vi har i dag, og gir også springbrettet for den grønne industrien for fremtiden. Men om vi ikke satser stortilt på omstillingen nå, vil svært mange arbeidsplasser kunne forsvinne.

Et mål for dette prosjektet er at partiene på rødgrønn side har tydelige ambisjoner for den grønne industrireisingen når de går til valg i 2021, og at dette skal bidra til valgseier. For en rødgrønn regjering etter valget i 2021 blir det avgjørende å gjenreise fellesskapets demokratiske handlekraft innen både klima- og industripolitikken. Dette forutsetter at rødgrønn side bygger en koalisjon av ulike, men overlappende interesser, som grunnlag for et styringsdyktig flertall.

Handlekraft i klima- og industripolitikken krever evne til nytenkning om virkemidler i en aktiv økonomisk politikk og de institusjonene (derunder Oljefondet, finanssektoren, pengepolitikken og skattepolitikken) som i dag støtter opp under *business as usual*.

Mange forskjellige finansieringsløsninger er mulig. De må alle utforskes, og noen tabuer må brytes. En ting er klart: Vi har ikke råd til å la være å investere i den grønne omstillingen.

NOTER OG REFERANSER

¹ <https://www.fn.no/Om-FN/FNs-baerekraftsmaal> (lest: 10.05.19).

² https://www.norskindustri.no/siteassets/dokumenter/rapporter-og-brosjyrer/veikart-for-prosessindustrien_web.pdf (lest: 10.05.19).

³ <https://www.theguardian.com/politics/2016/jul/18/labour-vows-to-set-up-national-investment-bank-to-mobilise-500bn> (lest: 10.05.19).

⁴ <https://www.theguardian.com/politics/2016/aug/04/corbyn-to-pledge-500bn-of-spending-in-leadership-speech> (lest: 10.05.19).

⁵ <https://apps.npr.org/documents/document.html?id=5729033-Green-New-Deal-FINAL> (lest: 10.05.19).

⁶ https://www.norges-bank.no/contentassets/d8039ff2c8a9438c9400132c46c241e1/dnfs_2018.pdf (lest: 10.05.19).

⁷ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2017-13/id2558711/> (lest: 10.05.19).

⁸ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-20-20182019/id2639311/sec2> (lest: 10.05.19)

⁹ <https://energiogklima.no/blogg/scenario-2030-energistormakten-norge/> (lest: 10.05.19).

FLERE RAPPORTER OG NOTATER FRA MANIFEST TANKESMIE

På www.manifesttankesmie.no kan du laste ned følgende publikasjoner:

NOTATER**2019:**

2/2019: Grønn industriutvikling 2025. På vei mot en handlekraftig klima- og industripolitikk.

1/2019: Industrinotat nummer 1 – 2019, utgitt av Manifest Tankesmie og Industriaksjonen: «For grønt til å være sant – Nye utenlandskabler i et miljø- og klimaperspektiv».

2018:

6/2018: Fakta og argumenter om verdens mest rettferdige sykelønnsordning

5/2018: Fire tiltak for profittfri barnehage

4/2018: Problemet med fåtimerskontrakter, nulltimerskontrakter og definisjonen av «ansettes fast» i Arbeidsmiljøloven.

3/2018: Unge uføre. Er arbeid beste medisin?

2/2018: Mer målrettet AFP

1/2018: Mer moderne, mer rettferdig. Bedre beskatning av internasjonale selskaper

2014:

1/2014: En dyr fornøyelse. Bør Norge bygge kraftkabler til utlandet?

2013:

1/2013: OPS, OPS, OPS! Fakta og argumenter om «offentlig-privat samarbeid»

2012:

3/2012: Vikårbyrådirektivet – en seier for fagbevegelsen?

2/2012: Fra finanskrisen til velferdskrise

1/2012: Utdannelse på eget ansvar. Tilgang på læreplasser for elever på yrkesfaglige studieretninger

2011:

2/2011: «Utdannelse for de mange» – en omtale

1/2011: «Den late greker». Myter og fakta om den økonomiske krisen i Hellas

2010:

5/2010: Frihandel eller rettigheter – Om den foreliggende frihandelsavtalen med Colombia

4/2010: Kupptilhengere ved Oslo Freedom Forum 2010

3/2010: Offentlig anbud, sosial dumping. RenoNorden-saken og kommunal konkurranseutsetting

2/2010: «Heroes of Human Rights» – Kupptilhengere ved Oslo Freedom Forum 2010

1/2010: Offentleg-privat sugerør – Lærdomar frå dei kostbare erfaringane med OPS

2009:

2/2009: Redusert sykefravær. Hva kjennetegner virksomhetene som lykkes?

1/2009: Faktasjekk: Høyres og Frps påstander om privat helseforsikring sett i lys av erfaringene fra 26 OECD-land

RAPPORTER**2018**

1/2019: En plan for privatisering. Om regjeringens rettningsvalg for fremtidens velferd

2017:

1/2017: Toppen av isfjellet. Omfanget av hvitsnippkriminalitet i Norge

2016:

2/2016: Koblingsvirksomhet eller delingsøkonomi? Konsekvenser av digital koblingsvirksomhet og automatisering for medlemsgrupper i Handel og Kontor.

1/2016: Vinnere og tapere. Yrkesgruppers levealder og pensjonsreformens konsekvenser

2015:

4/2015: Fra sosial dumping til sammenbrudd? Byggenæringen i Osloregionen høsten 2015

3/2015: De frafalne. Nedvurderingen av praktisk kunnskap i norsk skole

2/2015: Høyrepolitikk for all framtid? TiSA-avtalen og folkestyret over felles-tjenestene

1/2015: Bestemor på anbud. Svekket demokratisk styring av velferdstjenestene

2014:

3/2014: Transatlantisk trøbbel. Handels- og investeringsavtale mellom EU og USA

2/2014: Kommunane bygger landet. Handlingsrommet for ein aktiv lokal bustadpolitikk

1/2014: Før demningen brister. Tiltakspakke mot arbeidslivskriminalitet

2013:

3/2013: OPS i helsesektoren. Erfaringer fra Storbritannia, lærdommer for Norge

2/2013: Stor ulikhet, dyp krise. Om årsaker til den verste økonomiske nedturen på 75 år

1/2013: Før det smeller. Politiske tiltak mot ekstreme boligpriser

2012:

3/2012: Når boligboblen brister. Lærdommer fra boligboomen og krakket i Irland

2/2012: Grådighetens pris. Svekket fagbevegelse og fallende lønnsandel siden 1980

1/2012: Fritt fall. Erfaringer fra privatisering og konkurranse i den svenske skolen

2011:

2/2011: Ute av balanse. Finansiering av velferd i kommunesektoren

1/2011: Det nye Norge. Økonomisk maktkonsentrasjon i perioden etter 1990

2010:

4/2010: Lanseringen av «utenforskapet»: Hvordan høyresiden svekker tilliten til trygdeordningene

3/2010: Fortsatt råd til felles velferd? Framskrivninger og politisk handlingsrom mot 2060

2/2010: ISS-METODEN: Outsourcing og arbeidsmiljø ved hoteller i Oslo-området

1/2010: Myter og fakta om sykefravær

2009:

2/2009: Skattepolitikk i det blå: Det faglige grunnlaget for FrPs skattekutt

1/2009: Klassedelt helsevesen? Om utbredelsen av privat helseforsikring i Norge

Pamfletter som er gitt ut i samarbeid med Forlaget Manifest AS kan du finne på forlagets nettside, www.manifest.no

MANIFEST
- Venstresidens tankesmie